

Jakelussa mainituille

Terveydenhuoltolain 50 §:n mukaiset poikkeuslupahakemukset

- perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen ympärivuorokautinen päivystys
- synnytystoiminta

Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt kunnille, hyvinvointiyhtymille tai sairaanhoitopiireille perusterveydenhuollon päivystyksen järjestämisen tai synnytystoiminnan määrää koskevista edellytyksistä poikkeamista koskevia poikkeuslupia, joiden voimassaolo päättyy 31.12.2022, 30.6.2023 tai 31.12.2024.

Hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa 1.7.2022, ja vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen sekä muiden erikseen säädettävien palvelujen ja tehtävien järjestämisvastuu siirretään kunnilta hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle.

Päivystysyksiköitä ja synnytyksiä koskevat sosiaali- ja terveysministeriön myöntämät poikkeusluvat, jotka ovat voimassa 1.1.2023, siirtyvät hyvinvointialueille, eikä näitä lupia tarvitse hakea uudestaan ennen niiden voimassaolon päättymistä. Toiminnassa on kuitenkin luonnollisesti noudatettava kulloinkin voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Jos luvan voimassaolo loppuu 31.12.2022 tai sitä myöhemmin, hyvinvointialue ja HUS-yhtymä voivat hakea terveydenhuoltolain muutoslain (581/2022) voimaantulosäännöksen hyväksymisen myötä poikkeuslupia ja ministeriö voi myöntää luvan 1.8.2022 lähtien. Lupa myönnetään koskemaan aikaisintaan 1.1.2023 alkavaa ajanjaksoa. Kunnat, sairaanhoitopiirit ja muut kuntayhtymät eivät voi hakea lupia. Edellä todettu koskee myös kokonaan uusien lupien hakemista.

Keskeiset poikkeuslupia koskevat oikeusohjeet

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Vuoden 2022 loppuun asti voimassa olevassa terveydenhuoltolain 50 §:n sääntelyssä säädetään kunnista ja sairaanhoitopiiriin kuntayhtymistä. 1.1.2023 voimaan tulevan terveydenhuoltolain 50 §:n 5 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää hyvinvointialueelle luvan ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystyksen järjestämiseen, *jos palvelujen saavutettavuus ja päivystyspisteiden väliset etäisyydet sitä edellyttävät eikä väestön tarvitsemia palveluja voida riittävästi turvata ensihoitopalvelun avulla.*

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Terveydenhuoltolain 50 §:n 6 momentin mukaan päivystävissä yksiköissä on oltava riittävät voimavarat ja osaaminen, jotta hoidon laatu ja potilasturvallisuus toteutuvat. 1.1.2023 voimaan tulevan sääntelyn mukaan päivystyksestä ja sen laajuudesta on sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:ssä tarkoitetussa yhteistyösopimuksessa ottaen huomioon alueen ensihoitopalvelu, päivystyspisteiden väliset etäisyydet sekä väestön palvelutarve.

Terveydenhuoltolain 50 §:n 7 momentin mukaan päivystyksen järjestämisen erikoisalakohtaisista edellytyksistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään synnytystoiminnan määrää koskevista edellytyksistä. Sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää luvan poiketa kyseisistä edellytyksistä, *jos se on tarpeen palvelun saavutettavuuden tai potilasturvallisuuden vuoksi*. Kiireellisen hoidon perusteista ja kiireellisen vastaanotto toiminnan, laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön, ympärivuorokautisesti päivystävän yhteispäivystysyksikön sekä ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon ja akuuttilääketieteen päivystysyksikön tehtävistä ja laatuvaatimuksista, poikkeuslupien myöntämisen tarkemmista edellytyksistä sekä päivystysyksiköiden alueellisesta yhteistyöstä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Päivystysasetus (583/2017)

Valtioneuvoston asetuksessa kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä (583/2017, *päivystysasetus*) säädetään kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä.

Valtioneuvosto antoi 18.8.2022 asetuksen, jonka myötä päivystysasetukseen tehtiin lupien käsittelyyn liittyvät asetusmuutokset (771/2022).¹ Päivystysasetuksen 6 §:n mukaan hyvinvointialue ja HUS-yhtymä voi hakea sosiaali- ja terveysministeriöltä luvan perustaa terveydenhuoltolain 50 §:n 5 momentissa tarkoitettu ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystysyksikkö tai jatkaa sellaisen ylläpitoa, jos muut samaan yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet puoltavat päivystysyksikön perustamista tai sen ylläpidon jatkamista.

Mainitun 6 §:n mukaan järjestettäessä perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen ympärivuorokautista päivystystä tulee päivystysyksikkö sijoittaa sairaalaan, jossa virka-aikana on käytettävissä muiden erikoisalojen palveluita. Jos etäisyydet alueella ovat pitkiä, voidaan ympärivuorokautinen päivystys toteuttaa terveyskeskuksen päivystysyksikössä. Yksikössä tulee olla mahdollisuus taudinmäärittystä varten tarvittaviin laboratoriotutkimuksiin ja kuvantamiseen kaikkina vuorokauden aikoina sekä etälääketieteen avulla mahdollisuus konsultoida ympärivuorokautisen laajan päivystyksen tai yhteispäivystyksen yksikköä. Mahdollisuus siirtää potilas nopeasti ympärivuorokautiseen laajan päivystyksen tai yhteispäivystyksen yksikköön tulee varmistaa.

Päivystysasetuksen 18 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on huolehdittava, että synnytyksiä hoitavassa ympärivuorokautisesti päivystävässä sairaalassa hoidetaan vähintään noin 1 000 synnytystä vuodessa. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään yksityiskohtaisesti muista synnytyksiä hoitavan yksikön toimintaa koskevista vaatimuksista.

Pykälän 4 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön oikeudesta myöntää sairaanhoitopiiriin hakemuksesta luvan poiketa 1 momentissa mainitusta edellytyksestä, jos palvelun saavutettavuus, potilasturvallisuus tai erityisvastuualueen palveluverkon tarkoituksenmukaisuus sitä edellyttää, säädetään terveydenhuoltolain 50 §:n 7 momentissa. Luvan myöntäminen edellyttää, että muut kyseiseen yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet puoltavat synnytysten järjestämistä sairaalassa, johon lupaa haetaan.

Etelä-Suomen yhteistyöalueella edellytetään 6 ja 18 §:n mukaisissa luvissa HUS-yhtymän puolta. Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki eivät voi hakea lupia eikä niiden puolta tarvita muiden yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden tai HUS-yhtymän hakiessa lupaa.

¹ Asiaan liittyvä tiedote 18.8.2022: <https://stm.fi/-/hyvinvointialueet-voivat-nyt-hakea-poikkeuslupia-paivystysten-ja-synnytysten-jarjestamiseen>

Asetusmuutokset, joissa viitataan hyvinvointialueeseen ja HUS-yhtymään, tulevat voimaan 1.1.2023, mutta sääntelyä sovelletaan myös vuonna 2022 tehtyihin lupahakemuksiin.

Poikkeusluvan hakeminen

Terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitettuja poikkeuslupia voivat hakea hyvinvointialue ja HUS-yhtymä. Lupia voi nyt hakea ja niitä voidaan myöntää koskien aikaisintaan 1.1.2023 alkavaa ajanjaksoa. Lainsäädäntö mahdollistaa niin toistaiseksi voimassa olevien lupien kuin määräaikaisten lupien hakemisen ja myöntämisen. Ministeriö on tähän mennessä myöntänyt kaikki luvat voimaan määräaikaisina. Lupahakemus toimitetaan sosiaali- ja terveysministeriön kirjaamoon (kirjaamo.stm@gov.fi).

Hakemuksessa tulee perustella poikkeamisen tarve huomioiden terveydenhuoltolaissa säädetyt perusteet poikkeusluvan myöntämiselle sekä kuvata, miten päivystysasetuksen 6 tai 18 §:ssä toiminnalle säädetyt laatuvaatimukset toteutuvat käytännössä. Synnytyksien osalta poikkeuslupa edellytetään, jos synnytyksiä sairaalassa on vähemmän kuin ”vähintään noin tuhat”. Lupahakemus on syytä tehdä, vaikka synnytysten määrä alueen sairaaloissa poikkeaa tai sen ennakoidaan poikkeavan vain vähän 1000 vuosittaisen synnytyksen määrästä. On toivottavaa, että koko yhteistyöalueen 31.12.2022 tai vuonna 2023 päättyvien poikkeuslupien jatkoluvat haetaan yhtäaikaaisesti, jotta synnytysten koko alueellinen ja kansallinen palveluverkko pystytään ottamaan ministeriössä luvista päätettäessä huomioon.

Päivystysasetuksen mukaan lupien myöntämisen edellytyksenä on ollut, että 6 §:n mukaisesta päivystysyksiköstä on sovittu terveydenhuollon järjestämissuunnitelmassa ja erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa ja synnytysten järjestämisestä erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa. Päivystysasetukseen tehtyjen muutosten myötä sääntely muuttuu siten, että tulevaisuudessa edellytyksenä on, että muut yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet puoltavat lupahakemuksen mukaista toimintaa erillisissä kannanotoissa, vaikka yhteistyöalueella yhteistyösopimus olisikin jo tehty. Syy säännösmuutokseen on, että joissain tilanteissa on ajallisesti ja toiminnallisesti epätarkoituksenmukaista edellyttää sopimuksessa sopimista ennen kuin ministeriö on käsitellyt lupahakemuksen, ja tulevaisuudessa kaikissa tilanteissa toimitettaisiin nimenomaiset kannanotot.

Sääntelyyn liittyy kuitenkin siirtymäsääntely. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2022) 36 §:n mukaan samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus valtuustokausittain, ja tässä sopimuksessa on sovittava myös päivystyksestä. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta annetun lain (616/2022, voimaantulolaki) mukaan hyvinvointialueiden yhteistyösopimus on hyväksyttävä ensimmäisen kerran viimeistään vuoden 2025 loppuun mennessä. Terveydenhuoltolain muutoslain (581/2022) mukaan sellaista erityisvastuualueen sairaanhoitopiirien kuntayhtymien välistä erikoissairaanhoidon järjestämissopimusta, joka siirtyy voimaantulolain 20 §:n mukaisesti hyvinvointialueille 1.1.2023, sovelletaan näiden hyvinvointialueiden välillä siihen asti, kunnes ne ovat hyväksyneet yhteistyösopimuksen ensimmäisen kerran, kuitenkin enintään vuoden 2025 loppuun. Vastaavasti päivystysasetuksen siirtymäsäännöksen mukaan ennen yhteistyösopimuksen solmimista luvan saamisen edellytyksenä on, että lupahakemuksen kohteena olevasta toiminnasta on sovittu erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa ja lupaa haetaan ennen kuin yhteistyösopimus on tehty.

Käytännössä sääntely tarkoittaa seuraavaa:

- Jos yhteistyösopimusta ei ole yhteistyöalueella vielä tehty, ja sovelletaan siirtymäaikana erikoissairaanhoidon järjestämissopimusta, joka on voimassa 1.1.2023 ja sen jälkeen, riittävää on, että toiminnasta on sovittu erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa
- Jos yhteistyösopimusta ei ole tehty, ja toiminnasta ei ole sovittu 1.1.2023 voimassa olevassa erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa, on hakemuksen yhteyteen liitettävä muiden yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden aluevaltuustojen puollot luvan alaiselle

toiminnalle (ks. myös edellä Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen liittyvä erilainen sääntely; HUS-yhtymän puollon antaa yhtymän ylin toimitus)

- Vaikka yhteistyösopimus on tehty, on hakemuksen yhteydessä silti toimitettava hyvinvointialueiden aluevaltuustojen puollot luvan alaiselle toiminnalle (ks. myös edellä Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen liittyvä erilainen sääntely; HUS-yhtymän puollon antaa yhtymän ylin toimitus)

Sosiaali- ja terveysministeriölle toimitettavan poikkeuslupahakemuksen osana tulee toimittaa erikoissairaanhoidon järjestämissopimus taikka kirjalliset kannanotot (puollot) lupahakemuksen kohteena olevan päivystyksikön ylläpitoa tai synnytysten järjestämistä koskien. Jos nykyinen lupa on myönnetty ajanjaksolle, johon osuvana aikana tulee voimaan yhteistyösopimus, puoltavat kannanotot on hankittava ja toimitettava seuraavaa jatkolupaa haettaessa.

Ministeriöön saapui jo ennen 1.8.2022 vuotta 2023 koskevia lupahakemuksia. Ministeriö käsittelee nämä hyvinvointialueiden hakemukset edellä mainittujen säännösten mukaisesti, ja ottaa tarvittaessa yhteyttä lisätietojen ja –selvitysten saamiseksi. Hakemuksen jo toimittaneen hyvinvointialueen ei tarvitse toimittaa hakemusta muodollisesti uudelleen, joskin halutessaan alue voi ilmoittaa, onko hakemus edelleen voimassa lähettämällä asiasta viestin ministeriön kirjaamoon, ja lähettämällä viestin myös kopiona osoitteisiin laura.jarvela@gov.fi ja merituuli.mahka@gov.fi. Jos ministeriöön tulleen poikkeusluvan hakija on kunta tai kuntayhtymä, hakemus johtaa kielteiseen päätökseen hakijan puuttuvan toimivallan takia.

Lisätietoja

lääkintöneuvos Sirkku Pikkujämsä (päivystyksen ja synnytysten järjestämiseen liittyvät sisällölliset asiat), puh. 0295 163 014

erityisasiantuntija Laura Järvelä (lupien käsittelyyn liittyvät asiat), puh. 0295 163 167

hallitusneuvos Merituuli Mähkä (lainsäädäntö), puh. 0295 163 575

etunimi.sukunimi@gov.fi

Osastopäällikkö

Satu Koskela

Hallitusneuvos

Merituuli Mähkä

Jakelu

Varsinais-Suomen hyvinvointialue
 Satakunnan hyvinvointialue
 Kanta-Hämeen hyvinvointialue
 Pirkanmaan hyvinvointialue
 Päijät-Hämeen hyvinvointialue
 Kymenlaakson hyvinvointialue
 Etelä-Karjalan hyvinvointialue
 Etelä-Savon hyvinvointialue
 Etelä-Savon hyvinvointialue
 Pohjois-Savon hyvinvointialue
 Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
 Keski-Suomen hyvinvointialue
 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
 Pohjanmaan hyvinvointialue
 Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Kainuun hyvinvointialue
Lapin hyvinvointialue
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Helsingin kaupunki
HUS-yhtymä
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä
Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä
Pietarsaaren kaupunki
Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä
Kouvolan kaupunki
Kuusamon kaupunki
Jämsän kaupunki
Inarin kunta
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Tiedoksi Perhe- ja peruspalveluministeri Lindén
Valtiosihteeri Mäkipää
Erityisavustaja Lindeberg
Kansliapäällikkö Niemi
Osastopäällikkö Hakari
Valtiovarainministeriö
Suomen Kuntaliitto
Aluehallintovirastot
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

VN/23139/2022-STM-3

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: